

Funkcionárov Ústavu experimentálnej psychológie Slovenskej akadémie vied sme zastihli v usilovnej príprave medzinárodného sympózia „Psychologická analýza práce operátora“ a v príprave medzinárodnej redakčnej rady časopisu *Studia psychologica*. V dňoch 13.—17. marca budú Smolenice prechodným domovom päťdesiatich vedcov, z toho 23 zahraničných prevažne zo socialistických krajín.

Prečo sympóziom práve na túto tému? — spýtali sme sa riaditeľa ústavu PhDr. Damiána Kováča, DrSc.

že akýkoľvek vyššie vyvinutý organizmus prevažne pozostáva z párových funkcií. Zjavné je, že máme nielen dve ruky, nohy, oči, ale aj dva mozgy, pretože mozgové poglobule sú anatomicke i funkčne takmer rovnocenné. Párovosť funkcií umožňuje vyšší stupeň vývoja —

DNES O ĎALŠOM PREFEROVANOM PRACOVISKU SAV

EXPERIMENTY A ŽIVOT

Odpoveď je jednoznačná.

Ústav, primárne však jeho oddelenie inžinierskej psychológie, riešil po niekoľko rokov uvedenú úlohu v rámci štátneho plánu. Robil sa výskum v národnom podniku Slovnaft i vo vlastných laboratóriách. Išlo o základný výskum, ktorý možno aplikovať všade, kde profesia operátora hrá významnú úlohu.

Niekedy skúmala psychológia práve prevažne systém stroj — človek. Súčasne, s epitetom inžinierska,

SKÚMA AJ DRUHÚ STRÁNKU

(človek — stroj), čo je pre etapu vedeckotechnickej revolúcie veľmi dôležité. Najprv ide teda o človeka, jeho optimálnu kapacitu. Pre jeho prácu treba vytvoriť čo najvhodnejšie podmienky...

Poslaním tohto bratislavského ústavu je prispievať svojou troškou do hlbšieho poznania ľudského správania, ktoré je regulované duševnými funkciami. To je zároveň príspevok psychológie k optimálnemu formovaniu ľudskej osobnosti, prostredia a nakoniec i k zlepšeniu medziludských vzťahov vôbec. Úloha je o to dôležitejšia, že doterajší vývoj vedeckého poznania bol zameraný skôr na ovládnutie prostredia človeka a inenej už na jeho sebazdokonalenie vedeckou cestou. V ústave sa konkrétne zaoberajú psychológovia poznávacích procesov (najmä vnímaním) a v súčasnosti pamäťou, ale aj niektorými ďalšími problémami v návaznosti na to (stres, psychofyziologické aspekty bioklimatickej liečby, laterálna preferencia a i.). Ústav experimentálnej psychológie

JE ZATIAE NEDOBUDOVANÝ

š v rámci SAV stredne malý. Čo sa týka vybavenia prístrojmi, má medzinárodný štandard, horšie je to už s priestormi. Tu je situácia priam kritická.

V našom meste vychádza časopis jediný svojho druhu v socialistických krajinách. Vychádza štvrtročne pod názvom *Studia psychologica*. Jeho zásluhou vedia aj o bratislavských psychológoch hoci v Austrálii, Ja-

ponsku, či v USA. A tak je trebárs možné, že nezriedka sa vie o výsledkoch našich experimentov viac vo vzdialených krajinách ako v tejto lokalite. Je to však pochopiteľné, lebo dopad základného výskumu je oveľa širší ako hlavné mesto Slovenska.

Každý vie, že psychické javy sú prístupné len sprostredkovaním a že bežné pozorovania majú značné obmedzenia. Sú to práve experimentálne metódy, ktoré umožňujú nielen umele navodiť isté situácie, ale aj presnú kontrolu podmienok, v ktorých sa pozoruje (registruje) psychicky regulované správanie v rôznych modelových situáciách. Konečne, experimentálne metódy umožňujú manipuláciu s premennými (premená = veličina, ktorá sa dá matematicky vyjadriť a odstupňovať, ako napr. teplota, nedostatok spánku atď.). Experiment umožňuje teda zistiť aj príčinné vzťahy medzi prostredím, situáciou na jednej strane a správaním sa, resp. konaním človeka na druhej strane.

PRAKTICKY TO VYZERÁ

tak, že do ústavu prichádzajú — k realizácii výskumných projektov — pokusné osoby, tzv. probanti a podrobujú sa nejakej procedúre (mimochoďom za honorár). Pravda, existuje tu, ako všade inde vo svete, problém získavania probantov. Experimenty sa preto robia väčšinou so školopovinnými deťmi a študentmi. Ľudia zrejšieho veku sa totiž ne veľmi radi dostávajú do rizikovej situácie explorovania, ktorá môže vykresliť, odhaliť aj ich neželateľné vlastnosti, ako napr. emocionálnu nestálosť.

Kompletné psychologické skúmanie by ideálne malo vychádzať z údajov kvalifikovaného pozorovania z bežného života cez krátkodobé skúšky, t. j. vyšetrenie, testové metódy. Akcentuje sa však experimentálna metóda a s tým, že žije snaha uplatniť výsledky v praktickom živote.

V ústave začali pracovať aj na problémy, ktorý sa dosiaľ riešil v rôznych disciplínach len periférne. Všeobecne sa vie,

optimálnejšie sa prispôbiť a meniť prostredie. A to predovšetkým preto, lebo na princípe súperivosti funkcií sa vytvára jedna preferovaná, dokonalejšia, spôsobilejšia. Tak je to u zvierat i u človeka, no u neho — vývojom pravostrannej civilizácie (napr. spôsob čítania a písania, zvyky v doprave, úprava strojov, prístrojov) — dochádza k rafinovanému nátlaku vyvinúť sa „pravostranne“. A to je zrejme svetový problém. Vie sa, že toto násilné preorientovanie sa má silné následky u tzv. silne ľavostranne orientovaných jednotlivcov. Problém je však širší. Pravdepodobne až pre vyše štyridsať percent ľudí je existujúce prostredie — i so svojimi normami správania — neprimerané a

NEUMOŽŇUJE OPTIMÁLNY VÝVIN

osobností a vedie nielen k handicapom, ale tiež k nežiadúcim vlastnostiam a psychickým poruchám. A práve preto hľadajú správnu cestu aj v tomto ústave na Kočeľovej ulici.

Užitočné hľadanie, dosahované výsledky, prospešné kontakty i pravidelné podujatia, odborníkov, ako trebárs stretnutia psychológov podunajských krajín, ustavične viac podporujú dojmy hostí, že Bratislava so svojimi psychologickými pracoviskami sa stáva akousi MEKKOU PSYCHOLÓGOV.

RUDOLF ZELENAY

MAŤ S

Padol mi do oka jeden medziludský vzťah a odvtedy ho nosím v hlave. Asi preto, že som ním postihnutá. Keby vonku neštípala mráz a nedobiedzalo studené vetrisko, ale svietilo letné slnko, šla by som k vode a pustila to z hlavy. Ale vonku štípa mráz a dobiedza stu-